

1961

28

„Sunrise”

ARTIKELENREEKS

Theosophical University Press, Pasadena, Calif.

De inhoud van dit blad bestaat uit vertaalde artikelen uit het tijdschrift „SUNRISE” dat uitgegeven wordt door de Theosophical University Press, Pasadena, Californië. Belangstellenden die deze vertalingen regelmatig wensen te ontvangen kunnen zich abonneren door storting van f 3.— op Postrekening 395300 t.n.v. J. P. Brakel, Ananasstraat 98, Den Haag. Per jaar verschijnen ongeveer 10 nummers. Zij die zich voor het tijdschrift „SUNRISE” zelf interesseren kunnen een proefnummer aanvragen bij boven genoemd adres.

S U N R I S E
-artikelenreeks.-

No.28

Januari 1961.

INHOUD:

De Mens zal overleven

De Paradox van het Christendom

Een Nieuwe Filosofie is nodig!

Uw Filosofie en Uw Godsdienst

-o-o-o-

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

DE MENS ZAL OVERLEVEN.

Eén onzer abonnees geeft in een van hem ontvangen brief uitdrukking aan zijn gevoel dat in deze tijd een diepere bedoeling bezig is zich te ontvouwen, een ondefinieerbare maar toch duidelijk voelbare uitdaging, alsof niet slechts op enkelingen hier en daar, maar op de mensheid in het algemeen een beroep wordt gedaan in gedrag en handeling uit te stijgen boven alles wat tot nu toe werd bereikt. Hij zei, dat hij onder zijn zakenrelaties een toenemend verzet tegen het oude harde materialisme had opgemerkt en een positief, zij het misschien onbewust, streven naar iets wat uitgaat boven wat zij tot dusverre hadden verstaan. Maar, vervolgde hij, ondanks de stroming van optimisme onder velen, dat fatsoen en recht tenslotte zullen zegevieren, heerst er ook nog een grote mate van vrees en verwarring en men vraagt zich af hoe men zich moet voorbereiden op wat, naar men meent, kan komen.

Het is ons stellig niet gegeven precies te weten wat de toekomst zal brengen; het zou trouwens een gevaarlijke situatie voor velen van ons zijn als we in staat waren tot in bijzonderheden de toekomst te zien. De reden daarvan, die in feite een bescherming betekent, is duidelijk, want zodra iemand precies ziet wat er gaat gebeuren, begint hij zich onbewust - uiterlijk of objectief - daar op voor te bereiden; en zodoende maakt hij zich - innerlijk - volkomen onvoorbereid. Onveranderlijk schept hij denkbeeldige mogelijkheden die geheel onnodig een

belemmering vormen voor de natuurlijke en intuïtieve aanwijzingen die hij anders zou ontvangen en die hem helpen het hoofd te bieden aan alle gebeurtenissen, wanneer deze komen en niet eerder.

Hoe kunnen wij ons op de toekomst voorbereiden? We kunnen ons niet op een bepaalde gebeurtenis voorbereiden, omdat we niet weten wat er morgen of overmorgen of volgend jaar gaat gebeuren. Maar als we ons leven kunnen vestigen op de solide grondslag van beginselen - welke godsdienstige of filosofische opvattingen we ook hebben - en trachten te leven naar het wezen van onze geestelijke erfenis, doet het er niet toe welke ervaringen wijzelf, of de volkeren der aarde moeten ondergaan. Ons bewustzijn zal automatisch reageren met precies die soort gedachten en handelingen die nodig zijn voor elke gebeurtenis die de toekomst moge brengen.

Bovendien zijn er in alle perioden van groei van de mensheid, in alle landen en alle eeuwen, figuren geweest, die onbekend waren en waarover niet werd gesproken, doch die niettemin op het lot van de volkeren waartoe zij behoorden, op stille maar krachtige wijze hun stempel hebben gedrukt. Zij werkten niet in de verwachting erkend te zullen worden of persoonlijke voordelen te behalen, maar alleen om recht en vrijheid eens te doen zegevieren. Zelden of nooit horen wij iets over hen; en er zijn er wellicht onder hen, die zich in het geheel niet bewust zijn van de omvang en diepte van hun taak, wie zij dienen en met welk goed doel. Maar is dit niet één van de wijzen, waarop de ware Beschermers van de mensheid nieuwe "werkers op het veld" vinden, accepteren en trainen?

Die grote zielen, die de verantwoordelijkheid dragen voor de verlichting van de Mens en zijn bescherming in de toekomst, zijn thans in de

wereld stellig even actief met hun hulp als ooit tevoren. Als wij hun visie in voldoende mate deelachtig konden worden om, al was het maar een glimp op te vangen van de innerlijke bedoeling van hun werk, dan zouden we weten, dat het alle wegen der ervaring omvat. En al kunnen wij de specifieke activiteiten van deze stille weldoeners niet onderkennen, toch kunnen wij hun invloed op het wereld-denken gevoelen. Boeken en tijdschriften, zelfs de nieuwsbladen, tonen in toenemende mate de neiging tot een meer openhartige en duidelijke vormgeving aan die "aangeboren denkbeelden" die, zoals Plato zegt, in den aanvang der tijden in de ziel van de mens werden gegrift, en die de oorsprong en bron zijn van de schatten aan wijsheid die de wereld bezit. Nogmaals, deze denkbeelden moeten zich openbaren, maar niet zonder strijd, want des te groter de drang is naar vrijmaking, des te intenser gaan de tegengestelde krachten aan het werk. Toch is het juist de hevigheid van de weerstand van hen, die 's mensen "geest in ketenen" willen houden, gebonden aan een vastgestelde wijze van denken en aspiratie, die maakt dat zij, die voor de vooruitgang van het ras werken, aan kracht winnen. In de smeltkroes van het menselijk bewustzijn heeft een krachtige omzetting plaats, terwijl de profetie van bijna een eeuw geleden zich voor onze ogen voltrekt:

"Plato had gelijk: ideeën regeren de wereld; en terwijl de mens nieuwe ideeën zal ontvangen, en de oude en versletene terzijde leggen, zal de wereld vooruitgaan: machtige revoluties zullen er uit geboren worden; erediensden en zelfs mogendheden, door hun onweerstaanbare kracht verpletterd, zullen bij hun opmars bezwijken. Is die tijd eenmaal daar, dan zal het even onmogelijk zijn hun aandrang te weerstaan als de loop van het getijde te stuiten. Doch dit alles zal geleidelijk over

ons komen en vóór het komt is ons een plicht gesteld: het puin, dat ons door onze vrome voorvaderen werd nagelaten, zoveel mogelijk weg te ruimen. Nieuwe ideeën moeten op zuivere plaatsen worden overgebracht, want deze ideeën raken de gewichtigste onderwerpen.

Universele ideeën, geen stoffelijke verschijnselen zijn het, die wij bestuderen; want om de laatstgenoemde te kunnen begrijpen, moeten wij eerst de andere verstaan. Zij houden verband met de verhouding tusschen de mens en het heelal, met betrekking tot zijn vroegere en toekomstige geboorten; zij raken zijn oorsprong en uiteindelijke bestemming, de relatie van het sterfelijke tot het onsterfelijke, van het tijdelijke tot het eeuwige, van het eindige tot het oneindige; het zijn groter, edeler ideeën, ideeën van ruimere strekking, die het albestuur der ene standvastige, nimmer veranderende Wet erkennen, ten aanzien waarvan er slechts een EEUWIG NU is, terwijl voor oningewijde stervelingen de tijd verleden of toekomst in verband met hun eindig bestaan op deze stoffelijke aardbol is. " -K.H.

(Uit de verzameling Mahatma brieven, bewaard in de "Department of Select Manuscripts" van het Britse Museum.)

En dit alles wordt geschraagd door de ernstige hoop dat eenmaal een waarachtige "Universele Broederschap" de gehele mensheid zal omvatten. Diegenen van ons die de oprechte wens koesteren hun penningske bij te dragen tot de verbetering van de mens, moeten zichzelf de vraag stellen: hebben wij alleen belangstelling voor het licht dat deze "grote ideeën" op onze eigen beperkte omstandigheden kan werpen, of worden wij opgewekt zo te leven en te werken dat de "zon der waarheid" in de ziel van alle mensen moge schijnen?

Zo ruim en onbekrompen denken thans duizenden, ja misschien honderdduizenden - geestelijken en geleerden, opvoeders en schrijvers, zakenlieden en huisvrouwen, die allen zoeken naar wat de oorsprong is van de grote godsdiensten en filosofieën, die de wereld heeft voortgebracht en die proberen de verspreide sporen, die eeuwenlang begraven hebben gelegen onder het stof der letterknechterij, bijeen te voegen. Weinigen van ons kennen wellicht "de verhouding tussen de mens en het heelal" of onze betrekking tot "vroegere en toekomstige geboorten"; de waarheid van onze Goddelijke oorsprong en de gedachte van onze uiteindelijke triomf over de zwaarte van het materiële bestaan wanneer de kracht van onze geest blijvend de teugels in handen neemt, vindt in ons allen weerklank. Wanneer slechts een handvol mannen en vrouwen, waar ook ter wereld en van welk geloof of zonder geloof, zich tenvolle kon bevrijden van de knechtende invloed van "het oude en versletene" welk een onvoorziene uitwerking zou dit kunnen hebben op toekomstige generaties.

De bevrijdende kracht van deze grootse en universele denkbeelden wordt steeds groter. Wanneer en waar het hoogtepunt zal worden bereikt kan niemand zeggen. Maar als ik het goed zie zal de verwezenlijking ervan alles overtreffen wat de geschiedenis der beschaving ooit heeft gekend. Het zal niet worden aangekondigd in woorden of met klaroengeschal; de taal van de ziel heeft geen woorden of luidruchtige symbolen van node. Maar we kunnen er zeker van zijn dat, wanneer de innerlijke roepstem van de mensheid in kracht blijft toenemen, zich een volkomen nieuwe opvatting van het leven overal, bij hoog en laag, zal manifesteren.

Dat klinkt allemaal heel mooi zegt U, maar hoe kan het ons helpen onze problemen van dit ogenblik op te lossen? We zouden ons niet zo onzeker voelen als we konden beseffen, dat de mens niet op zichzelf staat, maar deel uitmaakt van een kosmisch

groeipatroon, waarbij het gehele heelal is betrokken. Als de sterrekundigen ons zeggen dat ons eigen zonnestelsel er slechts één is onder biljoenen die zich in de ruimte bevinden en dat er onder de ontelbare miljarden planetenstelsels, die om hun eigen centrale zonnen wentelen, tallozen kunnen zijn die "leven dragen", raken zij de kern van het mysterie van de groei. Het betekent dat de bewoners van die sterren en planeten, evenals wij mensen, in diepste wezen goden moeten zijn en zichzelf in tempels van stof belichamen! Als wij de ontwikkeling der geschiedenis konden volgen vanaf het eerste begin van de evolutie van een heelal, die zowel de oorsprong van de mens als van alle rijken beneden hem omvat, zouden wij kunnen zien hoe de geest van een Goddelijke Intelligentie een verscheidenheid van vormen tot leven wekt en hoe tegelijkertijd het materiële aspect der Natuur ontwaakt, naarmate de levensvonk van het ene naar het andere voertuig gebruik maakt om zich te belichamen. Eenvoudiger uitgedrukt kunnen we zeggen dat de Geest de Stof doordringt door zich in toenemende mate in lichamen te hullen, totdat het dieptepunt van de cyclus is bereikt; daarna beweegt de slinger zich opwaarts en treedt de Geest weer naar buiten, waardoor het materiële zijn overheersende positie gaat verliezen.

Dit is stellig een zeer groots beeld, maar het is veelbetekenend dat deze zelfde "gedachte" in alle oude tradities wordt aangetroffen. Daar moet een gegronde reden voor zijn, want hoe meer wij nadenken over de daarachter liggende filosofie, hoe groter het verband schijnt te zijn met onze eigen persoonlijke ontwikkeling.

Laten wij voor een ogenblik ons zelf eens niet zien als menselijke wezens, maar als godheden - gods-vonken - die zich sedert de dageraad der 'schepping' ontwikkelen in onze grote pelgrims-tocht door het materiële bestaan, tot we het

kritieke punt bereikten dat de Mens, zoals wij hem thans kennen, geboren moest worden. We waren inderdaad samengesteld uit Geest en Stof, een goddelijke vonk en een lichaam. Maar we bezaten nog geen zelf-bewustzijn. Het ogenblik was toen aangebroken dat de Geest zich op unieke wijze met de Stof verbond en een derde element voortbracht: het vuur van het Verstand. Van kind-mensen die vegeeteerden in de Hof van Eden werden we zelf-bewuste 'levende zielen', die het goede van het kwade konden onderscheiden en beseften dat wij van toen af aan de ontberingen zouden moeten ondergaan van een zelf opgelegde tucht op onze weg naar het goddelijke. Op dat punt bevinden wij ons thans: als product van geest en stof zijn wij in wezen goden, maar op het punt waarop onze evolutie ons tot dusver heeft gebracht zijn wij nog steeds in ons menselijke stadium!

We zien dus dat deze waarheden die ons werden gegeven aan het begin van de cyclus van het huidige ras nog even gezond en krachtgevend zijn als ooit en zullen blijven gelden totdat wij ons geschikt hebben gemaakt voor een hogere trap van groei. Het past ons daarom te leren wat deze waarheden zijn en hoe we die in ons leven moeten toepassen. We zullen ze in de kern van alle grote godsdiensten aantreffen, als wij er in slagen door de uiterlijke vormen heen te dringen; want zij zijn de basis van de oude filosofieën van India, Griekenland en Perzië, van de Noorse en Germaanse overleveringen en van het oude Amerika en stellig ook van het hart en de kern van de leringen van de Meester Jezus. Wanneer we eenmaal hun praktische en geestelijke betekenis voor ons leven hebben leren inzien behoeven we met ons verstand niet langer te weten wat zich voorbij de volgende bocht bevindt. Dan zijn wij innerlijk voorbereid om alle moeilijkheden het hoofd te bieden.

De wereld is in zo heftige beroering en de

psychologie en mentale denkbeelden veranderen met zulk een snelheid, dat het ons moeite kost ons evenwicht te bewaren. Toch is dat precies wat we moeten doen. En als de tijd eist dat de mensheid als geheel opnieuw een stap voorwaarts doet en uitstijgt boven en buiten wat wij ooit zijn geweest, waarom zouden U en ik ons dan afzijdig houden? Niemand van ons is afgescheiden of staat los van het karma van het ras. Wij zijn een onlosmakelijk deel van de worstelende menselijke levensgolf en als wij de stormen van onze eigen persoonlijkheid doorstaan en moedig onze eigen beproevingen en hartepijn het hoofd bieden, zullen we het klimaat van de wereldpsychologie ten goede beïnvloeden.

De paradox is dat juist de druk der spanningen in de wereld ons de juiste achtergrond biedt, die essentieel is voor onze vooruitgang - de kans een hogere kwaliteit van geestelijk zelf-vertrouwen tot ontwikkeling te brengen. Er moeten daarom geen middelaars staan tussen de wil van de mens om te groeien en de godsvonk binnen in ons. Geen priesters, geen vriend, zelfs geen ideaal hoe edel ook, moeten tussen ons en onze god komen, want alles waaraan wij ons zelfzuchtig vastklampen vormt een belemmering voor de wijsheid en voor de natuurlijke leiding die van binnen komt. Al wat wij kunnen doen is deze universele geestelijke beginselen, die de toets der tijden hebben doorstaan, zo volledig mogelijk als ons begrip reikt, in praktijk te brengen, maar wij mogen anderen niet voorschrijven hoe zij die verzamelde wijsheid in hun eigen leven moeten toepassen. Want wie zijn wij om te kunnen zeggen dat onze opvatting van wat goed en onzelfzuchtig is, juist is voor Jan, Piet of Klaas? Alleen zij zelf moeten dat beoordelen. Dat is de reden dat groei in de allereerste plaats een individuele zaak is - een immer-levende vooruitgang van de ziel op de weg van het kleinere naar het grotere,

van het zich zelf zoekende naar het zelf-loze, van de duisternis naar het licht.

Niemand van ons mag achterom zien of opzij of in een andere richting, doch vooruit. Als wij, ook zelfs voor een kort moment, onze aandacht en onze belangstelling laten afleiden van het directe pad dat ons onsterfelijk zelf ons heeft aangegeven - wat in eenvoudige termen wil zeggen dat wij trouw moeten blijven aan wat wij innerlijk aanvoelen als eerlijk en waar en voor het welzijn van allen en niet van onszelf alleen - lopen we het gevaar dat onze idealen, onze toewijding en zelfs onze liefde voor het hoogste dat we willen dienen, in een zoutpilaar verandert. Zoals de Meester Jezus tot zijn discipelen sprak: "Herinner U de Vrouw van Lot. Hij die het leven tracht te behouden zal het verliezen en hij die het leven verliest zal het behouden."

De huidige verwarring wat onze idealen betreft heeft ons in een gevaarlijk en kritiek stadium gebracht - en ik doel niet op de gevaren van projectielen en raketten, satellieten en bommen. Dat zijn symptonen en stellig verontrustend in de handen van bewust destructieve elementen; maar het zijn symptonen en vormen niet de Mens zelf. Mocht de zozeer gevreesde vernietiging van de beschaving plaats hebben - en dat betwijfel ik ten zeerste - dan moeten we vertrouwen hebben in de eenvoudige maar al-omvattende waarheid dat het lichaam vernietigd kan worden maar dat het leven nimmer kan worden gedood. De Mens zal overleven; hij zal elke ramp die de toekomst moge brengen, door water, vuur, vanuit de ruimte- of door hemzelf- tegemoet treden en te boven komen!

Volkeren en rassen zijn telkens weer van het toneel verdwenen, maar de ego's die daarin eens belichaamd waren incarneren opnieuw, in andere landen en in andere rassen. Als wij deze grotere visie zoveel als menselijkerwijs mogelijk is kunnen

verwerven, zal dat de gevaren niet uit de weg ruimen, maar het zal ons helpen alles wat komt vastberaden tegemoet te treden.

Laten wij daarom moed putten uit de aanwezigheid in elk land van die krachtige en met grote visie begiftigde individuen, die op rustige wijze hun werk doen om het rad der vooruitgang immer te laten voortwentelen en laat ons met hen samenwerken.

-J.A.L.

vertaald uit: Sunrise, December 1960.

-O-O-O-

DE PARADOX VAN HET CHRISTENDOM.

Vele jaren is een schare van geleerden nu al bezig om met de uiterste zorg en oneindig geduld de honderdduizenden fragmenten te rangschikken en samen te voegen, die de Dode Zee Rollen vormen. Zij zullen daarmede nog tientallen jaren doorgaan; en wanneer het werk is voltooid, zullen we enkele geschriften bezitten van een van de kleinere secten. Volgens de meeste geleerden kan deze geen andere zijn geweest dan die der Essenen, die verscheidene eeuwen vóór het begin van de Christelijke jaartelling aan de Joodse stam zijn ontsproten en wier verborgen documenten aan de vernietiging zijn ontkomen in een overgangstijdperk in de geschiedenis, waarin het verbranden van boeken aan de orde van de dag was. Als de eerste Kerkvaders hun onderzoek naar verboden evangeliën tot grotten hadden uitgestrekt, dan zou men zich thans in kerkelijke kringen waarschijnlijk minder achter de oren krabben.

Volgens Philo van Alexandrië telden de Essenen meer dan vierduizend zielen. Zij verdwenen plotseling van het toneel der geschiedenis, ongeveer dezelfde tijd, dat de leden van een andere (?) secte met sterk overeenkomende gebruiken en kenmerken en afkomstig uit dezelfde streek, voor het eerst Christenen (Handelingen XI, 26) werden genoemd te Antiochië, enkele jaren na de dood van Jezus! Zowel Philo, die omstreeks 20 n.Chr. schreef, als Plinius de Oudere omstreeks 70 n.Chr. en Josephus, de Joodse historicus, die hun levenswijze en gewoonten uitgebreid beschrijft, maken van de Essenen melding. Vreemd genoeg echter zwijgt ieder van hen over de Christenen, met uitzondering van een paar korte regels bij Josephus, waarvan betrouwbare geleerden reeds lang hebben vastgesteld,

dat zij vervalst zijn door Eusebius, de kerkelijke Baron von Münchhausen uit zijn dagen, die Burckhardt, de eminente Zwitserse historicus, "de eerste door en door oneerlijke historicus der oudheid" noemt. Gezien het ontbreken van de mogelijkheid het evangelieverhaal historisch te toetsen, is het niet te verwonderen, dat alles wat op één van de grootste raadsels der geschiedenis misschien licht zou kunnen werpen de intense belangstelling heeft gewekt van geleerden, oudheidkundigen en het publiek in het algemeen.

Deze speciale rollen, de evangeliën der Essenen, zijn op hun beurt slechts een fragment van de eens omvangrijke annalen der vroegere beschavingen, die in oude tijden bestonden en waarvan we er zelfs heden ten dage nog vele zouden bezitten, als de gewelddadige en zinloze vernietiging niet had plaats gehad, waarmede de overgang van de ene eeuw naar de andere gepaard ging. Als de oorspronkelijke en edeler aspecten van wat thans Christendom heet zich op natuurlijke wijze hadden kunnen vermengen met de kennis en cultuur van het z.g. "heidendom", waaraan zij waren ontleend, dan hadden enkele van de zwartste bladzijden van de geschiedenis van onze godsdienst nimmer geschreven behoeven te worden. De Westerse beschaving zou meer wijsheid hebben bezeten en wat belangrijker is, we zouden de fundamentele beginselen die aan andere godsdiensten ten grondslag liggen hebben begrepen in plaats van genegeerd. Van het "heidendom" was stellig niet alles slecht, zoals geestelijken ons hebben willen doen geloven, hetgeen de Renaissance heeft bewezen, want de Herleving van Kennis werd voornamelijk mogelijk gemaakt door de herontdekking der oude klassieken die het de Westerse wereld mogelijk maakte op intellectueel gebied voor het eerst een teug frisse lucht in te ademen, nadat ze gedurende wel duizend jaar in een vieze mist van kwezelarij had geleefd.

Niet zodra was de Kerk na de dagen van Constantijn een machtige wijdverbreide politiek-godsdienstige organisatie geworden of de moedwillige vernietiging van al het schone uit de oude beschaving zette met kracht in. Ze werd gekenmerkt door een fanatisme, waarvan de geschiedenis maar weinige voorbeelden telt en ze was waarschijnlijk het grootste boek-vernietigingsproject van alle tijden. Hoeveel duizenden Griekse en Latijnse manuscripten over wetenschap, wijsbegeerte, godsdienst, geschiedenis en verwante onderwerpen aan de vlammen werden prijsgegeven, is niet bekend. In Alexandrië, de voornaamste zetel van de wetenschap der oude wereld, zou alleen de Bibliotheek al, die in 389 n.Chr. door een Christelijke menigte op aansporing van Bisschop Theophilus werd verbrand, uit ongeveer 700.000 delen hebben bestaan. Alles wat niet met de Christelijke theologie in overeenstemming was, hetzij van religieuze, wijsgerige of historische aard, werd zonder een zweem van berouw vernield, een vernietigingswerk, dat gedurende honderden jaren werd voortgezet, totdat een volkomen conformisme en een verlamming van het denken Europa van de Baltische tot de Middellandse Zee in hun dodelijke greep hielden. Natuurlijk waren er enkele waarlijk nobele zielen, die in die eeuwen van duisternis het licht brandende hielden en wier toewijding de grenzen van hun geloof overschreed, maar voor het merendeel gaven de vuurpotten van het bijgeloof veel meer roet en rook af dan licht. Blind geloof en schijnheilige vroomheid werden gezegend en verheerlijkt, terwijl intelligentie en onderzoek werden vervloekt.

Waarom hebben de Kerkvaders vanaf den beginne hun energie met zoveel vuur en hartstocht gewijd aan één van de grootste en schandelijkste hersenspoelingen die de wereld ooit heeft gekend? Zij probeerden slechts om in de ogen der wereld waar te maken, dat hun godsdienst "uniek" was - iets

"nieuws", dat de wereld nog niet had gekend - een aanspraak, die door verkondigers van iedere godsdienst is gemaakt. Geloof alleen kan de mensen tot vreemde dingen brengen, als hun Intelligentie geen tegenwicht vormt. Zo gingen zij er toe over elke zweem van bewijs te vernietigen, die een aanwijzing zou kunnen geven, waaraan hun leringen waren ontleend. Zoiets als een "nieuwe" godsdienst bestaat eenvoudig niet en heeft nimmer bestaan. Zij hebben allen uit oudere bronnen geput, de oude goden nieuwe namen gegeven en in een nieuw gewaad gestoken en zie! een "nieuwe" godsdienst - en de enige ware - wordt de mensheid geschonken, die in alle voorafgaande eeuwen op zo schandelijke wijze door zijn Schepper was verwaarloosd!

En wie waren de oude goden? De ongeziene, onpersoonlijke, geestelijke krachten en beginselen der Natuur - nu vermenselijkt, d.w.z. gevormd naar het beeld van de mens! - opdat de onvoorbereide massa, die in intellectueel of moreel opzicht niet rijp was om zich aan de discipline der Mysteriën te onderwerpen, niet van geestelijke leiding zou zijn verstoken. Alle exoterische godsdiensten, hetzij uit het Oosten of het Westen, zijn niet meer dan kruimels, die van de tafel der Oude Wijsheid zijn gevallen. Deze heilige waarheden zijn door de eeuwen heen terwijl beschavingen bloeiden en ten onder gingen, bewaard door de Beschermers van het ras, of zij door de mensen werden gekend, toen de tijden gunstig waren en de geesten ontvankelijk, of dat ter beveiliging van het erfdeel der mensheid hun werkelijke status verborgen bleef. Een merkwaardig voorbeeld daarvan vormden de Alchemisten in de Middeleeuwen, die zich als verdoolde halfwijzen voordeden om aan de vervolging door de Kerk te ontsnappen. Hun werkelijke doel was om de lagere elementen der menselijke natuur om te zetten in geestelijke waarden en om de ziel en het denken

van de mens te doen ontwaken - niet om lood in goud te veranderen, welke zegswijze alleen werd gebruikt als een maskering en een symbool. Toen de laatste Mysteryschool van een stervende beschaving tenslotte onder Justinianus in de zesde eeuw v. Chr. werd gesloten (zonder twijfel veel-
eer op verzoek van de hiërophanen zelf dan door een edict van de Kerk, zoals is beweerd), werden de leringen verborgen achter vreemde metaforen en allegoriën, zodat diegenen, wier intuïtie en verstandelijke vermogens niet bedweld waren door middeleeuwse bijgelovigheid en vrees, in een eeuw van duisternis het Licht zouden kunnen vinden.

Dat de hedendaagse godsdienst een syncretistische vorm is van oudere denkbeelden, kan geen enkel weldenkend mens in twijfel trekken, die achter vormen en ceremoniën naar de oorsprong heeft gezocht van meer religies, dan alleen de zijne. Een kleine afgescheiden Joodse secte, waarin het Christendom hoogst waarschijnlijk zijn begin vond na zijn contact met de heidenen en het Griekse denken, nam de ritus over van de heilandgoden, die eeuwenlang vóór het begin van de Christelijke jaartelling in de Mystery Scholen van Griekenland en Klein-Azië werd uitgevoerd. Als haar heilige dag koos ze in plaats van de Sabbath der joden, de Zondag, de gewijde dag der Mithraïsten. Dat de eerste Christenen evenals de Mithraïsten, Grieken, Perzen, Egyptenaren en Hindoes, hun Heiland met de Zonnegod in verband brachten, kan, gezien het beschikbare bewijsmateriaal, niet worden betwijfeld: Zelfs nog in de zevende eeuw luidde een vers van één van de eerste nog in gebruik zijnde Christelijke hymnen als volgt:

"O Gij, Ware Zon, vervul ons
van Uw eeuwig stralend licht!
Glans van de heilige Geest
Doordring ons! "

Deze zelfde gedachte is te vinden in de "Gāyatri" of "Lied", één van de hymnen van de Rig-Veda uit het oude India, die sinds onheugelijke tijden door elke generatie van Hindoes is nagezegd en zelfs heden ten dage in aanzien wordt gehouden. In het oorspronkelijk Sanskriet bestaat ze uit slechts tien woorden, maar deze taal is zo rijk en compact, dat er verscheidene regels voor nodig zijn om de gedachte weer te geven. Eén van de schoonste parafrasen van deze Gāyatri is die van G.de Purucker:

" O gouden Zon met Uw verheven luister, vervul ons gemoed en verlicht onze geest, dat wij, onze eenheid beseffend met het Goddelijk hart van het Heelal, mogen zien en betreden het pad dat ons voert naar de poort, de verre poort der volmaking, geleid door Uw stralend licht."

Dit is in het geheel geen Zonne-aanbidding, zoals "practische" en utilitaristische geesten hebben verklaard. Veeleer is het een herkenning van de Goddelijke Essentie, die het gehele bestaan doordringt, van de zon tot de mens; een aspireren naar de "Vader in de hemel", waarop een Leraar der "Mysteriën" bijna tweeduizend jaar geleden doelde, "het Licht, dat elk mens die ter wereld komt, verlicht" van Paulus.

In de symboliek der archaïsche riten, waarmede de eerste Christenen vertrouwd waren en waaraan zij vrijelijk ontleenden, was het de Christos geest, die gedurende zijn aardse pelgrimstocht onder de "levende doden" op het kruis der stof werd gekruisigd en die uit het lichaam of "graf" der stof moest worden opgewekt. Dat was de oorspronkelijke betekenis van "inwijding in de Grote Mysteriën", wanneer de neophiet na lange en zware beproevingen, waarbij zijn morele en geestelijke standing werd getoetst, tot zijn "tweede" of "maagdelijke" geboorte werd gebracht, voordat hij de grootste ervaring zou door-

maken, die de mens kent - de zelfbewuste eenwording met zijn eigen innerlijke god. Dit was niet iets, dat door ritueel en ceremonie willekeurig kon worden verleend. Toen de Romeinse Keizer Nero de toegang verzocht tot de Mysteriën, werd hem die geweigerd en werd hem openlijk gezegd, dat hij ongeschikt was voor die verheven ervaring. De mens is, wat hij van zichzelf maakt, in geestelijke zowel als in stoffelijke zin.

In de Egyptische Mysteriën waren de voorspoedige kandidaten bekend als "de Zonen der Zon", als erkenning van de analoge structuur van de kosmos: "Zo boven, zo beneden". De Griekse wijsgeer en biograaf Plutarchus zegt in zijn verhandeling "Over Isis en Osiris", dat er boven het portaal van de Tempel van Isis te Sais in Egypte, deze inscriptie was aangebracht:

" Isis ben ik: al wat geweest is, en is, en zijn zal; en geen sterveling die ooit is grootgebracht, draagt een gewaad als het mijne. "

Hieraan voegt Proclus de Neo-Platonist, later een veelbetekenende conclusie toe:

" En de vrucht, die ik voortbracht, werd de Zon."

Hier is Isis, de Kosmische "Moedermaagd" der Ruimte, die aan het onbevlekt ontvangen Godskind Horus, de Zon, het leven schenkt. En precies zoals de Kosmische Goddelijkheid der Zon, waarvan we slechts de uiterlijke gewaden zien, onbevlekt heet te zijn ontvangen en voortgebracht, zo wordt in de mens de Christos tot geboorte gebracht, wanneer het gewone menselijke zelf het recht daartoe heeft verworven door "één te worden" met zijn goddelijke ouder.

Deze gedachten waren ten tijde van de vestiging van het Christelijk geloof en zijn theologisch

stelsel overal ter wereld verbreid en het bovenstaande is kennelijk nog een voorbeeld van hoe een zeer wijsgerige en inderdaad prachtige lering werd overgenomen, vermenselijkt en tot een kerkelijk dogma werd gemaakt. Vermeld wordt, dat tenminste twee Kerkvaders, Theodorus en Cyrillus van Jerusalem hebben bevestigd, dat de Goddelijke Zon de bron was van de individuele Christos in de mens, welke laatste een straal is van de Kosmische Christos. En Paus Leo verklaarde in de 5e eeuw, in zijn Preek over Driekoningen (No.LV), dat de Manichaëers (Gnostici) de Christos der mensen in de lichtende substantie van de Onzichtbare Zon plaatsten. (Vgl. De Esoterische Traditie van G.de Purucker).

Het verbaast ons daarom niet, dat het de Christenen is ontraden om andere, en zelfs hun eigen godsdienstige opvattingen te onderzoeken en dat het hun in enkele gevallen zelfs werd verboden. Zij worden geacht blindelings te aanvaarden en te geloven wat hun wordt gezegd, alsof in de ogen van God intellectuele eerlijkheid en het luisteren naar de stem van het geweten een misdaad is! Deze gang van zaken verhindert, dat het doel der ware religie wordt verwezenlijkt; maar dat is het geheime wapen, dat de priesterpolitiek in elke eeuw heeft gebruikt om de suprematie over de menselijke geest te behouden. De Griekse godsdienst voerde geen priesterpolitiek en had geen dogma's, zoals wij die thans kennen, van haar "dogma's" - het woord is Grieks en betekent eenvoudig "mening" - waren er evenveel als er mensen waren, die zich vóór of tegen enigerlei "mening" wilden uitspreken. En het is bekend, hoe uitbundig de Atheners waren als zij vooral over wijsgerige vragen argumenteerden! Een zo uitgebreid en openhartig mogelijke bespreking van alle godsdienstige en wijsgerige problemen werd aangemoedigd, hetgeen een cultuur en een beschaving heeft voortgebracht, die naar het inzicht van vele geleerden

sindsdien hun gelijke niet hebben gehad.

Thans zijn er ruim 250 lezingen van het Christendom, die alle hun eigen weg gaan en hardnekkig vasthouden aan hun opvatting van de lering van de Meester, alsof hun "dogma" de ene en enige waarheid is. Men zou van hen nauwelijks iets anders kunnen verwachten, waar theologen eeuwenlang iedere vorm van vrij onderzoek hebben ontweken uit vrees, dat zij over de hoeksteen van hun eigen leringen zouden struikelen. Het is onbegrijpelijk, dat zovele vermeend gezaghebbende vertolkers der godsdienst er in meer dan duizend jaar niet in zijn geslaagd de esoterische of verborgen betekenis van de Christos legende te ontdekken, terwijl de evangeliën vermelden, dat Jezus op twee verschillende wijzen onderwees, in parabels voor de menigte en in "mysteries" voor de "weinige uitverkorenen". Het is tragisch, dat men zich tot vreemde bronnen en tot andere godsdiensten moet wenden om te weten te komen, wat de werkelijke leringen van de Christen Meester waren. Tenzij de theologen hun middeleeuwse oogkleppen wegnemen en hun intuïtie uit de mottenballen halen; tenzij zij opnieuw het Licht ontdekken, dat door de grote Leraar, die zij zeggen te volgen, voor de mensheid was ontstoken; en bovenal tenzij zij de waarheid der essentiële goddelijkheid van de Mens bevestigen in plaats van vol te houden dat de ziel van de mens moet worden gered door de een of andere buiten hem staande agentie, zal de geschiedenis zich opnieuw herhalen. Het is later dan zij denken. Zo goed als de Natuur een luchtledig verafschuwt, duldt ze ook geen stilstand.

Het Grote Wiel des Levens wentelt immer en wacht noch op de mens noch op de door hem gemaakte godsdiensten. Wanneer deze laatste door het verkalken van de geestelijke slagaderen bekrompen worden en verstarren, vallen zij neer langs de kant van de weg en worden stilletjes begraven bij hun oude

voorvaderen op het kerkhof van door de mens verbasterde godsdiensten, om slechts een naam in de geschiedenis te worden, onbetreurd, terwijl de vloeiende stroom der Waarheid elders een uitweg zoekt.

-Clifton Meek

vertaald uit:
Sunrise December 1960.

-O-O-O-

EEN NIEUWE FILOSOFIE IS NODIG!

Het Heelal is een grote en eenzame ruimte en een mens moet iets bezitten om zich daarin niet al te onbetekenend te voelen. Zo zien we dat zelfs de laagste mensensrassen op hun eigen wijze de dingen verklaren en de filosofie van de zogenaamde wilde is volkomen in overeenstemming met zijn levenscondities. Gewoonlijk gaat alles goed met hem totdat de blanke komt en hem een nieuwe filosofie of nieuwe levensvoorwaarden opdringt; dan is de harmonie verdwenen.

Dit leidt ons tot de gedachte dat er voor een gezonde toestand een harmonieus verband moet bestaan tussen onze filosofie en onze levensomstandigheden. We moeten het Heelal en het leven niet op de ene wijze verklaren om dan onze zaken te doen en ons leven te leiden alsof een geheel andere verklaring de juiste is. Naarmate onze beschaving verandert en groeit moet ook onze filosofie veranderen of er ontstaat een noodlottige disharmonie, een valse noot, die zelfs de beste krachtsinspanningen tot mislukking doemt. Dat wil niet zeggen dat iets in de ene eeuw waar is en in de volgende onwaar. De Waarheid is altijd waar, maar onze opvattingen er van veranderen.

Het woord Filosofie klinkt nogal diepzinnig en geleerd en voor sommigen zelfs onaantrekkelijk. Maar daarvoor is geen enkele gegronde reden, want filosofie is eenvoudig de wijze waarop men het leven beziet. Het is dus iets wat ons allen aangaat, want we hebben allen één of andere kijk op de dingen, zelfs als we alles als vanzelfsprekend aannemen. De wilde leeft volgens een zeer lage standaard en zijn filosofie is dus beperkt. Hij kan die niet meenemen in de beschaving.

De cultuur die in Europa in zwang was in de

Middeleeuwen was iets hoger dan barbaars. Daar stond aan het hoofd de koning, die juist zo veel macht bezat als zijn kracht en karakter hem toestonden. Als hij zijn kalme verloor bulderde hij tegen U of werd U door zijn speer geveld. U was aan zijn genade overgeleverd. Zo moest natuurlijk ook het Heelal zijn Koning hebben, die daar regeerde naar eigen wil en goeddunken. Oorlog, moord, plotselinge dood behoorden tot de dingen die men van de menselijke koningen mocht verwachten; maar plagen, epidemieën en hongersnood kwamen uit de hand van God, de ongeziene Opper-Koning. Ook hij schreef voor welke weg zijn onderdanen, de mensheid, hadden te volgen; hij maakte wetten die geheel ontsproten aan zijn eigen grillen. Om zijn gunst te winnen moest men vleien en zichzelf voor hem vernederen; 'goed' betekende gehoorzaamheid aan zijn wetten, 'kwaad' ongehoorzaamheid. Zo'n filosofie was geheel in overeenstemming met de uiterlijke omstandigheden - dat waren stellig geen verheven omstandigheden, maar deze filosofie, die nu verouderd is voor de intelligente en denkende mens leeft nog voort onder vele onnadenkenden.

De omstandigheden van thans zijn gewijzigd en die oude filosofie is niet langer daarmee in overeenstemming. Gedurende de laatste eeuwen werden westerse geesten ervan bewust dat er zo iets als wetenschap bestaat. Belangrijke ontdekkingen werden gedaan, die tot gevolg hadden dat de oude filosofie onhoudbaar werd. De belangrijkste ontdekking van allen echter, is nog niet duidelijk onderkend, ook niet door de geleerden zelf; ze heeft hun inzicht nog niet gewijzigd, zo langzaam wordt het menselijk denken door de waarheid beïnvloed. Deze ontdekking werd gedaan toen de appel zijn reputatie herwon (die hij op een mooie dag in de Hof van Eden verloor) door op de grond te vallen terwijl Newton onder de boom uitrustte. Hij zag hem vallen en begreep de betekenis ervan: er was iets

dat de val veroorzaakte - een wet. Hier in dit heelal, dat zogenaamd beheerst werd door de wil en grillen van een Grote Mens God, ontstond deze nieuwe gedachte: niet de willen of grillen van iemand beheersten het heelal, maar wetten. Nu kunnen chaos en orde niet tegelijkertijd op dezelfde plaats bestaan, want zij zijn aan elkaar tegengesteld. Als de één er is is de ander afwezig. Wat Newton ontdekte was dat alles wat gebeurt het natuurlijk gevolg van een oorzaak is, dat alle leven, alle gebeurtenissen, het gehele bestaan een keten van oorzaken en gevolgen is. In één woord dat het heelal door wetten wordt geregeerd.

Het proces van bewustwording van dat feit is sindsdien langzaam voortgegaan. De oude opvatting, die eenmaal universeel in het Christendom werd aanvaard, dat alles wordt bestuurd door de grillen van een groot persoonlijk wezen boven in de hemel, is onverenigbaar met de kennis dat alles wat we zien het natuurlijk gevolg van een oorzaak is. Het is niet onverenigbaar met de gedachte van God, maar het dwingt ons naar een hoger en dieper begrip van God te zoeken. Het dwingt ons onze filosofie te veranderen. Wanneer oorzaken gevolgen teweegbrengen kan er niet zoiets bestaan als een almacht, die uit die oorzaken iets anders teweegbrengt. Voor de middeleeuwse mens kon twee plus twee vijf en een half en nog wat zijn: dat hing af van de wil van God.

Een ander soort verandering die plaatsvond lag op politiek terrein. In oude tijden bestonden er monarchieën, zoals de Chinese en Egyptische die gegrond schijnen te zijn geweest op ware en goddelijke gedachten; en zij hebben gedurende lange tijd goed werk gedaan. Maar ik geloof niet dat hetzelfde kan worden gezegd van de monarchieën van Europa. Toen het Romeinse keizerrijk ineen-stortte, volgde een anarchie waarin het volk zich groepeerde

om elke sterke man die tevoorschijn trad, ten-einde bescherming te vinden; en onder deze groepen verwierven de sterksten de superioriteit en de koningen verschenen ten tonele. Langzaam vormden de volkeren zich rondom deze koningen. De Engelse geschiedenis geeft een goed voorbeeld. Gedurende lange tijd was er een strijd gaande tussen de koning en de baronnen, waarvan er velen praktisch evenveel macht bezaten als hijzelf; zij vochten als helden voor hun vrijheid - dat wil zeggen voor hun recht hun vazallen te onderdrukken zonder tussenkomst van de koning. Toen begonnen de koningen in te zien dat daar de baronnen de natuurlijke onderdrukkers van het gewone volk waren, zij, de koningen, een machtige bondgenoot zouden kunnen vinden in de onderdrukten. Daarom stichtten zij een parlement waarheen het volk zijn vertegenwoordigers kon sturen, waarvan het in het begin zeer afkerig was; totdat weldra, aldus door de koningen gestreeld, het volk zelfbewust werd en zijn kracht besepte. De Tudor koningen maakten zichzelf tot absoluut vorst en vestigden hun macht op hun populariteit bij het volk; het waren de baronnen, die zij met vreugde lieten onthoofden. Toen kwamen de Stuart koningen, met dezelfde gedachte van absolute monarchie, maar met het plan deze uit te voeren ten koste van het volk, dat de Tudors sterk had gemaakt. Revoluties waren het gevolg en het uiteindelijk resultaat was dat een beperkte monarchie werd gevestigd: de regerende macht zou het parlement zijn dat verkozen werd door het volk. Zo was die staat van zaken die harmonieerde met de oude filosofie van God als absoluut en universeel monarch alweer voorbij. De Franse en Amerikaanse revoluties gingen nog een stap verder: zij schaften de koningen geheel en al af en grondvestten de staat op de gedachte die democratie werd genoemd.

In de filosofie van het oude Europese systeem betekende "goed" gehoorzaamheid aan de bevelen der

koningen, wat die ook mochten zijn; en moraliteit betekende gehoorzaamheid aan de bevelen van God, wat die ook mochten zijn. Op de keper beschouwd blijkt dat hier in het geheel geen plaats wordt opengelaten voor goedheid, want er is geen vrijheid van wil. Nu kan geen enkel politiek systeem het probleem van het menselijk geluk oplossen; de oplossing daarvan moet elders worden gezocht. Men kan alleen zeggen dat de democratie het systeem is dat de wereld nu schijnt te beproeven en van plan is te beproeven. Maar waarop ik de nadruk wil leggen is dat, toen de dagen van de absolute monarchie voorbijgingen, de oude filosofie die onder het bewind der koningen bestond, niet langer bruikbaar was. In de godsdienst zei men nog steeds dat goed, moreel goed, gehoorzaamheid betekende aan de wil van een grote persoonlijkheid buiten de mensheid. Toch grondde men het nationale leven op de gedachte dat goed voortkwam uit iets dat de mens is aangeboren en dat zich kon uiten door middel van stemmingen en verkiezingen. In de godsdienst was de mens een aardworm en een ellendige zondaar. In de politiek de bron en oorsprong waaruit al wat voortreffelijk is kan voortkomen.

Het gevolg is dat we nu in een wereld leven, die niet langer past bij de oude levensopvattingen. De tijd en de evolutie hebben de oude filosofie gesloopt. Ze hoorde in de Middeleeuwen uitstekend thuis; ze was de interpretatie van het ongeziene voor zover men toen wist en zag. Dat was een periode van geloof - de mens had een absoluut geloof in zijn godsdienst. Maar thans is alles anders; we leven niet langer in een eeuw van geloof maar in een eeuw van overgang. De oude filosofie is aan het uitsterven en een nieuwe heeft nog niet de plaats ingenomen. De mens is niet langer zo zeker van wat goed is en wat kwaad; oude standaards zijn verdwenen; koppige nieuwe wijn is in de oude lederen zakken gestort en heeft die doen barsten.

De wereld moet een nieuwe filosofie vinden in overeenstemming met moderne kennis en omstandigheden - of nog verder wegzinken in een mentale en morele anarchie waarvan we al veel te veel waarnemen.

Ik geloof dat deze nieuwe en hoognodige filosofie die begint op te komen bepaalde karaktertrekken zal moeten hebben. Ze moet in de eerste plaats geen geloof zijn; ze moet verkondigen dat in een zich oneindig ontwikkelend heelal de waarheid oneindig is. Zodat, wanneer men zich op de juiste weg bevindt men er hoe langer hoe meer van moet gaan ontdekken, zonder ooit een eindpunt te bereiken. De nieuwe filosofie moet de weg naar de waarheid wijzen maar ieder van ons moet die weg zelf volgen.

In de tweede plaats moet ze in een wereld, die heeft verkozen door een democratie te worden geregeerd, deze democratie veilig stellen voor de wereld door ons begrip van de menselijke natuur te verheffen en te verduidelijken. Ze moet ons, achter en voorbij de aardworm en ellendige zondaar wijzen op de aanwezigheid van een goddelijk deel in de mens en moet leiding geven aan onze pogingen dat te ontdekken en tot de vitale factor in ons leven te maken. Als wij dan geen koningen hebben krachtens goddelijk recht, moeten wij worden geregeerd door een koning krachtens goddelijk recht in onszelf. Ze moet God voor ons ontdekken, niet boven in de hemel, maar in ons hart; en ons niet het ideaal voorhouden van één persoonlijke Christus, die gekruisigd en begraven werd, maar van een wereld vol persoonlijke Christussen die leven en leiding aan de dingen geven.

En tenslotte moet zij het bestaan leren van een heelal, dat door wetten wordt geregeerd en werkt, omdat de wetenschap dat buiten alle twijfel heeft vastgesteld. In een wereld die in de natuur wetten begint waar te nemen, moeten we een godsdienst

hebben van natuurwetten die evenzeer in de geestelijke als de stoffelijke kosmos werken. Bovenal moet ze universeel zijn. Onder geen voorwaarde mag ze de leer bevatten dat wij (wie wij ook zijn) het Uitverkoren Volk zijn. De wereld is thans één, verbonden door zulke nauwe en talloze banden dat we in harmonie moeten - niet behoren maar moeten - leven, natie met natie, mens met mens - willen wij niet ten onder gaan. De tijd en de gebeurtenissen hebben duidelijk aangetoond dat onbroederlijkheid de grootste van alle inbreuken is op de grootste van alle wetten; en onder de onverbiddelijke wet van oorzaak en gevolg zal dit tot rampspoed leiden. Zelfzucht brengt lijden met zich, niet omdat God ingrijpt en straft maar omdat er onder de universele wet geen ander resultaat kan zijn, nergens en nooit.

Ik meen dat dit tenminste enkele fragmenten zijn van die nieuwe filosofie die in onze tijd aan het opkomen is. Het is hard nodig dat de ware wetenschappelijke geest wordt ingeblazen in de ethiek en daaraan aldus de grondslag en sanctie verleent der wetmatigheid; en voorts dat de wetenschap vergeestelijkt omdat ze anders tot een verderfelijk materialisme vervalt, een onethische en ziel-vernietigende nachtmerrie.

-Kenneth Morris

vertaald uit:

Sunrise December 1960.

UW FILOSOFIE

en

UW GODSDIENST.

Gewoonlijk erkennen we wel dat godsdienst en filosofie voor ons leven van betekenis zijn, maar het is ons niet altijd mogelijk ze uit elkaar te houden, het verschil tussen beide te zien en te weten waar de één ophoudt en de ander begint. En deze verwarring belet ons ten volle te genieten van het geestelijk avontuur dat beide behoren te zijn. Dit is geen onbelangrijke zaak, want vaak heeft het tot gevolg dat de gelovige de ongelovige veracht om zijn gebrek aan religie, al zal het ongeloof van de laatste misschien niet zozeer gebrek aan religie, dan wel een afwijkende filosofie zijn; en omgekeerd wordt de gelovige op zijn beurt door de ongelovige veracht. Godsdienst en wijsbegeerte zijn niet hetzelfde, al spreken we er vaak over alsof het wel zo is. Niet ieder godsdienstig mens is een filosoof en helaas is ook iedere filosoof geen godsdienstig mens.

Wat is dan wel het verschil? William Temple, de grote liberale denker in de Anglicaanse Kerk heeft op de kern ervan gewezen: "De zekerheden van de godsdienst zijn de vragen der wijsbegeerte." Onze filosofie is onze poging om helder en methodisch over ons leven en onze wereld na te denken, terwijl onze godsdienst onze toewijding is aan dat wat we van het allerhoogste belang achten. Plato heeft eens gezegd, dat de filosoof "de toeschouwer van alle tijden en alle bestaan" is. We zouden er aan willen toevoegen, dat hij niet enkel toeschouwer is, maar ook probeert een theorie over het "hoe en waarom" er van te vinden en tot een harmonieus en volledig inzicht te komen, waardoor hij uit zijn wereld wijs kan. De religieuze mens daarentegen is

nadrukkelijk geen toeschouwer en is zelfs niet bereid om een theorie op te bouwen die zijn heelal verklaart, maar is iemand, die zich aan bepaalde waarden heeft gebonden en met hart en ziel is toegewijd aan wat hij van het hoogste belang en het dringendst noodzakelijk acht. John Haynes Holmes zei het als volgt:

" Zich gedrongen te voelen een ideale zaak te dienen in de overtuiging dat ze, niet alleen voor onszelf, maar voor de mensheid van blijvende betekenis is en dat ze een verheven bestemming heeft, dat is godsdienst."

Eén van mijn ambtgenoten heeft dit fundamentele onderscheid eens als volgt duidelijk gemaakt, toen hij zijn gemeente toesprak over wat hij dacht voor hij besloot predikant te worden:

" Ik overlegde in mijzelf vóór ik predikant werd, of ik geestelijke zou worden of filosofie zou gaan doceren. Ik besloot tot het eerste, omdat filosofie abstract is en godsdienst concreet. De filosofie is intellectualistisch, terwijl de godsdienst de vermogens van de gehele mens vereist, met inbegrip van zijn intellect, zij het niet alléén zijn intellect. Wanneer iemand belangstelling heeft voor denkbeelden als zodanig, is hij filosoof. Stelt hij belang in het verband tussen denkbeelden en het leven van de mens en hun invloed daarop, dan houdt hij zich bezig met religie."

Lang geleden, in de Middeleeuwen, was er een periode, waarin filosofie en godsdienst één waren, waarin de Christelijke godsdienst volkomen dogmatisch was geworden en de filosofie als haar dienaars had geketend. Vrijheid en scheppingskracht van de denkende mens waren onderdrukt en

beperkt tot een nutteloos gegoochel met details van theologische begrippen, die de Kerk tot dogma had gemaakt. Maar de druk van het onafhankelijk denken bereikte tenslotte het punt, waarop het niet langer door de Kerk kon worden genegeerd. Zo ontwikkelde Thomas Aquino in de 13e eeuw de gedachte, dat er twee soorten van kennis zijn, twee gebieden van menselijk denken: het gebied van het Geloof en dat van de Rede. Op het gebied van de Rede moet het denken vrij zijn om naar nieuwe, afwijkende waarheden omtrent de stoffelijke wereld te zoeken, zolang het onderzoek tot dat gebied beperkt blijft. Het gebied van het Geloof strekt zich echter uit voorbij de stoffelijke wereld, waarin louter de Rede werkt en omvat alle morele en geestelijke zaken. En waar de twee elkaar dekken of met elkaar in botsing komen, moet aan het Geloof de hoogste prioriteit worden verleend - natuurlijk, want het Geloof was daar, waar de Kerk de scepter zwaaide en de weg wees, daar ze de stem van God was.

In onze tijd zal geen werkelijk modern of gëmancipeerd denker een dergelijke gedachte nog kunnen aanvaarden; toch werden de wetenschap en de filosofie door deze leer van de twee gebieden van Geloof en Rede tot op zekere hoogte van de wurgende greep van de kerkelijke godsdienst bevrijd en ondergingen zowel de wijsbegeerte als de godsdienst vanaf dat ogenblik een snellere ontplooiing. Sindsdien zijn ze er grotendeels onafhankelijk van gebleven. Over het algemeen kunnen we zien, dat de wijsbegeerte en de wetenschap door deze scheiding ten zeerste zijn gebaat omdat ze zich daardoor vrijheid hebben verworven, terwijl de godsdienst is verarmd doordat ze de medewerking verspeelde van die gevoelige en zoekende geesten, die ze eens had getracht te beheersen.

Waar dit alles op neerkomt is, dat wij niet uit het oog moeten verliezen, dat godsdienst en wijs-

begeerte twee onderscheiden, hoewel niet gescheiden, functies van ons wezen zijn, die in nauw en innig contact met elkaar moeten blijven, al moeten ze nooit met elkaar worden verward. Aan onze filosofie kunnen we denken als dat wat we geloven en aan onze godsdienst als dat, waarin we geloven en waaraan wij ons willen binden: onze filosofie bestaat uit onze intellectuele geloofsovertuigingen, het geheel aan opvattingen en stellingen, dat ons denken bevredigend acht om onze wereld en onze plaats daarin te begrijpen, terwijl onze godsdienst in wezen geen reeks intellectuele begrippen is, doch een blijvend besef van waar het in het leven werkelijk op aankomt en wat meer de moeite van onze pogingen, toewijding en offers waard is.

Maar wanneer we onze godsdienst en filosofie te nauw met elkaar verbinden en het onderscheid tussen beide laten verdoezelen of zelfs uitwissen, dan vallen we ten prooi aan dogmatisme. Werkelijk dogmatisme ontstaat, wanneer iemand zijn godsdienst vastkoppelt aan één bepaalde filosofie of een aantal vaste opvattingen, die hij als absoluut essentieel voor de godsdienst is gaan zien. Neem b.v. de typisch orthodoxe Christelijke opvatting dat men, om een religieus mens te zijn, in het één of ander Opperwezen moet geloven. Door dit oude hardnekkige waandenkbeeld dat godsdienst hetzelfde is als geloof, wat kenmerkend is voor vele van onze Westerse kerken, was de religieuze geest door de eeuwen heen geketend aan een hele reeks verschillende theologische opvattingen omtrent God en de Bijbel, één hiernamaals etc., die allen ten onrechte werden beschouwd als een vereiste voor een godsdienstig leven; maar geen enkele is ooit werkelijk noodzakelijk gebleken voor menselijke toewijding aan die waarden, die het leven goed en bevredigend maken. Wie in God gelooft, kan een schurk zijn; een ongelovige kan een heilige zijn - en omgekeerd!

Men heeft godsdienst verward met filosofie of met intellectuele opvattingen, in wier aard het juist ligt te veranderen, naarmate kennis en inzicht toenemen. Maar als één of andere kerk heeft uitgemaakt dat ze voor eeuwig waar zijn, kunnen ze niet veranderen, zoals ze zouden moeten! Vandaar die lange reeks van variërende denkbeelden, die allen van tijdelijke en voorbijgaande aard zijn maar die tot blijvende dingen zijn verward omdat men ze voor het wezen van de godsdienst hield, terwijl ze niet anders zijn dan de wijsgerige, theologische vormen, de veranderlijke, verstandelijke omhulsels, die de mens in afgelopen eeuwen hebben geholpen zijn groeiend inzicht in wat in het leven van de allergrootste betekenis is, onder woorden te brengen. Dat is in de grond van de zaak de reden waarom zoveel, van wat tegenwoordig ten onrechte godsdienst wordt genoemd, een muf, stoffig museum is van versteende gedachten, die eens leven bezaten maar waarvan de mens geen afstand kon doen, toen de vormen, waarin deze gedachten waren gegoten, niet langer dienst konden doen, omdat zij ten onrechte als heilig waren beschouwd.

De hinderlaag van tegengestelde aard, waarin wij worden gelokt, is al eyen schadelijk, zij het in andere zin. Het is de hinderlaag van het sentimentele en onbetekenende, die ons reeds in zijn greep houdt als we zeggen: "Het doet er niet toe wat men gelooft; het enige waar het op aan komt is hoe men leeft." Inderdaad is godsdienst een levenswijze, maar deze waarheid wordt op noodlottige wijze verzwakt, indien we haar alleen als een levenswijze beschouwen. De godsdienst, ofwel toewijding aan wat van de allerhoogste waarde is, heeft weinig of geen betekenis zonder een filosofie, die onze levenswijze op gezonde en practische manier in contact brengt met de wereld om ons heen en haar een bepaalde inhoud en richting geeft.

Wat betekent het als we zeggen: "Mijn godsdienst is goed te doen" of "De Gulden Regel is voor mij voldoende", tenzij wij ook een filosofie bezitten omtrent de aard van het goede dat we willen doen vergeleken met zoveel ander goeds - dat vaak met elkaar in botsing komt? Hoeveel goedbedoelde en met zorg uitgewerkte preken zijn er niet uitgesproken, die er tenslotte op neer kwamen dat "het goed is om goed te zijn", maar die ons, wat een zinvolle gedachteninhoud betreft, in het onzekere lieten. Henry D. Thoreau heeft eens gezegd: "De mens bezit het merkwaardige verlangen om goed te zijn zonder voor iets bepaalds goed te willen zijn". Ziedaar het wezen der sentimentaliteit, die de godsdienst zo zeer verwenst, omdat ze vervreemd is van haar intellectuele verantwoordelijkheid, van een ernstige belangstelling voor doelgericht denken, d.w.z. van de filosofie.

Laat ik er tenslotte de nadruk op leggen, dat deze dubbele doch tegengestelde gevaren van dogmatisme en sentimentaliteit geen ver van ons verwijderde valstrikken zijn, die alleen anderen of een andere dan onze eigen godsdienst in gevaar brengen. Ze zijn steeds vlak bij ons in de praktijk van de liberale godsdienst. Het is niet gemakkelijk om in de godsdienst werkelijk liberaal te zijn en het is nog minder gemakkelijk om het te blijven, omdat deze valstrikken ons altijd weer proberen te vangen, als wij toelaten dat we vaag, lui of dogmatisch worden of in verwarring raken over onze godsdienst en onze filosofie. Maar al te vaak laten wij onszelf verleiden door de bekeringen van het dogmatisme, door het gevoel dat iemand niet echt religieus is, omdat hij een geloof of een bepaalde filosofie heeft, die van de onze afwijkt, of het nu theïsme of atheïsme, humanisme of Christendom is. We vergeten echter, dat de liberale religieuze geest van toewijding aan zulke essentiële zaken als vrijheid, billijk-

heid, verdraagzaamheid en menselijke waardigheid aanwezig kan zijn en is in mensen, die bevrediging vinden in verschillende opvattingen omtrent God en het hiernamaals, over Jezus en het gebed, of omtrent het niet bestaan daarvan. De liberale religieuze geest kan in de Christen even werkelijk zijn als in de niet-Christen, zowel in hem die in God gelooft als in de Godloochenaar en ook in hem, die een ander beeld van God heeft dan dat wat op een bepaald oogenblik algemeen aanvaard wordt.

Anderzijds laten wij ons vaak misleiden door het prettige maar nogal vage denkbeeld, dat het "ten-slotte de manier is, waarop men leeft en niet wat men gelooft, dat er toe doet" - dat de liberaalgezinde daarom met filosofie of theologie niets te maken behoeft te hebben en vrijwel kan geloven, wat hem goeddunkt. Maar we vergeten, zoals de Bhagavad-Gītā zegt, dat de "Mens wordt gemaakt door wat hij gelooft. Zoals hij gelooft, zo is hij." De kwaliteit en integriteit van wat we geloven staan in rechtstreeks en onvermijdelijk verband met de soort mens, die wij zijn. We kunnen geen wijs of volledig mens zijn en dingen geloven die met elkaar in strijd zijn. We kunnen geen gerijpt mens zijn en dingen blijven geloven, die ons eens bevredigden, maar die we niet meer ernstig hebben bestudeerd sinds we zoveel jonger waren. Het doet er bij dit alles wel degelijk toe wat we geloven, precies zoals het er op andere wijze en met andere consequenties ook toe doet hoe en in welke geest we datgene geloven wat wij voor waar houden.

Godsdienst en filosofie - twee essentiële aspecten van ons innerlijk leven - kunnen daarom als volgt worden omschreven. Godsdienst: die levende waarden en zinvolle dingen die het middelpunt vormen, waarom ons leven draait. Filosofie: het geheel aan denkbeelden en opvattingen, waarmede wij in verschillende stadia van ons leven de wereld verklaren en pogen te begrijpen. Laten we nooit vergeten hoe

belangrijk het voor ons is om tussen onze godsdienst en filosofie een vruchtbaar contact te bewaren, al moeten we ze voldoende van elkaar gescheiden houden opdat elk op zijn eigen wijze het leven van de geest kan dienen.

-Peter H. Samsom, Predikant
West Shore Unitarian Church,
Cleveland, Ohio.

vertaald uit:
Sunrise October 1960.

